

HOOFDSTUK VIII:

HET FRANS EN HET NEDERLANDS ALS VREEMDE TAAL IN CONTRAST

8.0. Inleiding

In de vorige hoofdstukken is al een paar keer gesuggereerd dat er qua leerproces van de accentuering in een vreemde taal interessante verschillen en/of overeenkomsten bestaan tussen Franstalige NVT-leerders en Nederlandstalige FVT-informanten. In de contrastieve tussentaalanalyse waarvan in dit hoofdstuk verslag wordt uitgebracht, wordt dan ook geprobeerd die verschillen resp. overeenkomsten in kaart te brengen en te verklaren. En als we die contrastieve tussentaalbeschrijving koppelen aan de comparatieve gegevens met betrekking tot het Frans en het Nederlands (zie hoofdstuk V), dan kan men zich een totaalbeeld vormen van de verschijningsvormen van transfer op het gebied van de accentuering. Deze procedure vormt tevens de laatste stap in het Geïntegreerd Contrastief Model voor deze studie (zie hoofdstuk IV).

In de volgende paragraaf ga ik nader in op de hypothesen en de onderzoeksmethode. Daarna presenteer ik de onderzoeksresultaten, en trek ik enkele algemenere conclusies omtrent het leerproces van de accentuering in een vreemde taal.

8.1. Hypothesen en onderzoeksmethode

Het laatste onderdeel van deze studie bestaat in een contrastieve analyse van twee tussentaalvariëteiten, nl. het Nederlands van Franstalige leerders en het Frans van Nederlandstalige leerders. De contrastieve tussentaalanalyse waarvan in het vervolg verslag wordt uitgebracht, heeft in de eerste plaats als doel te bepalen welke verschijnselen zich in beide variëteiten voordoen resp. typerend zijn voor de ene dan wel de andere variëteit. Daarnaast wil ik ook nog onderzoeken of de rol van de gevonden factoren stabiel blijft, of verschilt wanneer de leerders op grond van hun beheersingsniveau van het Franse resp. het Nederlandse accentsysteem in ‘accentvaardigheidsgroepen’¹¹³ worden ingedeeld. Bij het bepalen van het beheersingsniveau van het T2-accentsysteem is er net als in Barlow (1998) geen beroep gedaan op een bestaande uitspraaktoets (zoals b.v. de TMV, het DUIM en de TUM voor het Nederlands)¹¹⁴. Wat we in dit hoofdstuk willen beschrijven, is namelijk niet zozeer de mate waarin de ontwikkeling van de T2-prosodie correleert met de evolutie van het

¹¹³ Het begrip ‘accentvaardigheid’ wordt hier gedefinieerd als de algehele correctheidsgraad van de accentuering en van de segmentering van de tussentaaluitingen.

¹¹⁴ De afkortingen ‘TMV’, ‘DUIM’ en ‘TUM’ staan voor ‘Toets Mondelinge Vaardigheden’, ‘Diagnostisch Uitspraak Instrument Meertaligen’ en ‘Toets Uitspraak Meertaligen’ (Kleinheerenbrink & Van Helvert 1991).

algemene uitspraakniveau, maar de prosodische eigenschappen van de tussentaal van leerders met verschillende beheersingsniveaus van de T2-accentueringsregels. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de volgende beheersingsniveaus, oftewel vaardigheidsgroepen:

- Groep 1 ('zwak'), d.i. de leerders die op de toets niet de helft van de punten hebben behaald.
- Groep 2 ('gemiddeld'), d.i. de eerste helft van de leerders die op de toets meer dan de helft van de punten hebben behaald, maar waarvan de score die van de natives niet evenaart.
- Groep 3 ('sterk'), d.i. het tweede deel van de leerders die meer dan de helft van de punten hebben behaald, maar waarvan de score die van de natives niet evenaart.
- Groep 4 ('nativelike'), d.i. de leerders die op de toetsen even hoog hebben gescoord als de moedertaalsprekers.
- Groep 5 ('controlegroep'), d.i. alle moedertaalsprekers van het Frans en van het Nederlands.

Tabel 8.1 geeft voor de twee leersituaties de samenstelling weer van de vijf vaardigheidsgroepen:

		Aantal ppn	Percentage
FVT	Groep 1	0	0
	Groep 2	5	12,8
	Groep 3	8	20,5
	Groep 4	6	15,4
	Groep 5: natives	20	51,3
Totaal		39	100
NVT	Groep 1	7	17,5
	Groep 2	4	10
	Groep 3	6	15
	Groep 4	3	7,5
	Groep 5: natives	20	50
Totaal		40	100

Tabel 8.1. Indeling van de proefpersonen volgens de vaardigheidsgroep en de leersituatie

De niveau-indeling in bovenstaande tabel berust op de resultaten van de proefpersonen op de experimentele accentplaatsingstoets. In de eerste plaats is op grond van de correctheidsgraad van de geëliciteerde accentdistributies een algemene score berekend. Hierbij levert de productie van een verkeerde vorm geen punt op, de productie van een aanvaardbaar patroon één punt en de productie van een correcte accentdistributie twee punten. Daarna zijn de scores

voor de verschillende testitems opgeteld, hetgeen voor de NVT-toets een cijfer op 14 en voor de FVT-toets een cijfer op 18 heeft opgeleverd. Vervolgens is een algemeen cijfer voor de segmentering berekend. Correct gesegmenteerde uitingen tellen hierbij voor één punt, terwijl de proefpersonen in het geval van verkeerd gesegmenteerde testitems geen punt krijgen. Op die manier is er voor de NVT-toets een cijfer op 7 en voor de FVT-toets een cijfer op 9 verkregen. Om voor elke toets tot een algemeen cijfer te komen, heb ik ten slotte de cijfers voor de accentuering en de segmentering opgeteld¹¹⁵.

Om te achterhalen of de bovenstaande indeling valide is, moet men in de eerste plaats nagaan of de test waarmee die verkregen is, betrouwbaar is, d.i. of de toets in kwestie een geschikt meetinstrument vormt voor verschillen in 'accentvaardigheid'. De statistische maat die doorgaans gebruikt wordt om te bepalen of een gegeven meetinstrument betrouwbaar is, is Cronbach's alpha, die tussen 0 (d.i. heterogene schaal) en 1 (d.i. homogene schaal) varieert. In het geval van de FVT-toets bedraagt Cronbach's alpha 0,746 (9 items, 39 ppn), terwijl de betrouwbaarheidscoëfficiënt voor de NVT-test 0,845 is (7 items, 40 ppn). Die twee cijfers wijzen op een voldoende hoge testbetrouwbaarheid.

Nu we weten dat de accentueringstest die de informanten hebben afgelegd, een betrouwbaar meetinstrument vormt voor verschillen in accentvaardigheid, kunnen we bepalen in hoeverre de onderscheiden groepen van elkaar verschillen. In dit opzicht leert een één-weg variantieanalyse ons dat de niveaugroepen voor het FVT-subcorpus ($n = 39$) en voor het NVT-materiaal ($n = 40$) qua gemiddelde testscore significant van elkaar verschillen (**FVT**: $F(3, 35) = 64,452$, $p < 0,001$; **NVT**: $F(4, 35) = 88,768$, $p < 0,001$). In beide subcorpora is er in feite een (bijna) lineaire relatie tussen de testcores. In figuur 8.1 worden de gemiddelde testcores afgebeeld van de verschillende vaardigheidsgroepen in de twee leersituaties:

¹¹⁵ Aangezien we hier te maken hebben met verschillende meetschalen, heb ik de eerst de afzonderlijke scores op 100 gezet en pas daarna de resultaten opgeteld.

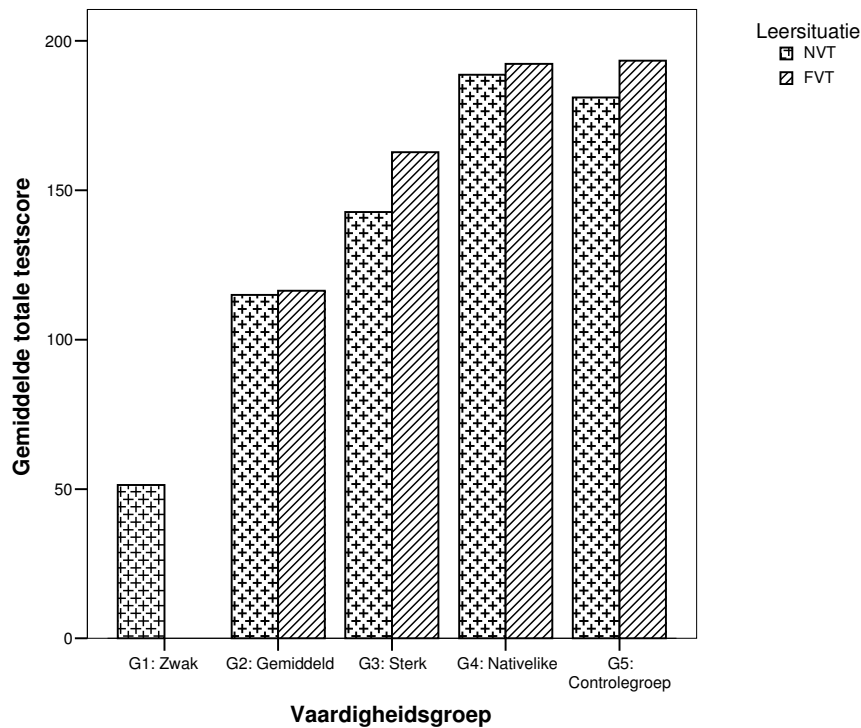

Fig. 8.1. Overzicht van de gemiddelde testscores per vaardigheidsgroep in de twee leersituaties

De leden van groep 1 hebben over het algemeen lagere gemiddelde scores behaald dan die van groep 2 die op hun beurt gemiddeld lager hebben gescoord dan de leerders in groep 3, enz. In het FVT-materiaal bedraagt de gemiddelde score voor groep 2 = 116,40 ($s = 18,62$)¹¹⁶, voor groep 3 = 162,75 ($s = 12,29$), voor groep 4 = 192,33 ($s = 8,59$) en voor groep 5 = 193,40 ($s = 10,34$). In het NVT-corpus hebben de vijf groepen de volgende gemiddelde scores behaald: groep 1 = 51,29 ($s = 27,37$), groep 2 = 115 ($s = 15,89$), groep 3 = 142,67 ($s = 8,5$), groep 4 = 188,67 ($s = 10,26$), groep 5 = 181,05 ($s = 13,98$). Een post-hoc Bonferroni-test¹¹⁷ laat zien dat er in beide leersituaties in alle paarsgewijze vergelijkingen – behalve die tussen de groepen 4 en 5¹¹⁸ – significante verschillen zijn tussen de groepen ($p < 0,001$). In het FVT-materiaal is 91,5% van de scoreverschillen toe te schrijven aan een verschil in niveaugroep ($\eta^2 = 0,9155$), terwijl het percentage verklaarde variantie voor het NVT-corpus 92% bedraagt ($\eta^2 = 0,9198$).

Op grond van deze resultaten kan er worden geconcludeerd dat de toegepaste indelingsprocedure significant verschillende groepen heeft opgeleverd, en dat die dus valide

¹¹⁶ De 's'-waarde geeft de standaardafwijking van de score weer, en wordt verkregen door uit de variantie de wortel te trekken (Van Wijk 2000: 54).

¹¹⁷ In die test worden de onderscheiden groepen paarsgewijs vergeleken, zodat er makkelijk kan worden opgemaakt welke groepen wel of niet significant van elkaar verschillen.

¹¹⁸ Er werd overigens geen significant verschil verwacht tussen die twee groepen. Het gaat hier immers om VT-leerders met een 'nativelike' accentvaardigheidsniveau en moedertaalsprekers van de doeltaal.

is. Hierbij dienen er echter een aantal kanttekeningen te worden geplaatst. In de eerste plaats mag men niet uit het oog verliezen dat de vijf groepen in de twee leersituaties niet even omvangrijk zijn (zie b.v. groep 1 in het FVT-materiaal die leeg is, terwijl die in het NVT-materiaal uit ca. 20% van de informanten bestaat). Ook bevatten de vaardigheidsgroepen al met al weinig informanten, waardoor de voorgestelde resultaten met de nodige voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd. De indeling in tabel 8.1 doet tevens vermoeden dat de Nederlandstalige leerders van het Frans gemiddeld hogere testcores hebben behaald dan de Franstalige leerders van het Nederlands. 27,5% van de groep NVT-leerders behoort immers tot de categorieën ‘zwak’ en ‘gemiddeld’. Bij de FVT-leerders daarentegen is de categorie ‘zwak’ helemaal leeg, en heeft slechts 12,8% van de FVT-informanten een matige beheersing van het T2-accentstelsel. De vraag die de onderhavige contrastieve analyse van de twee tussentaalvariëteiten zal moeten beantwoorden, is *waarom* dat zo is.

In het licht van de hoofdstukken VI en VII heeft het m.i. geen betoog (meer) dat vooral twee factoren een belangrijke invloed hebben op de accentverdeling in de tussentaal, nl. de kwaliteit van de segmentering van de uiting en de cross-linguïstische invloed van de moedertaal. Wat we echter nog moeten doen, is contrastief gaan kijken naar de werking van die twee factoren om er algemenere conclusies uit te distilleren. Met betrekking tot de segmentering zal er in de eerste plaats aandacht worden besteed aan de volgende aspecten:

- De vraag of de samenhang tussen segmentering en accentuering even sterk is in de twee tussentaalvariëteiten. Een andere vraag die hiermee in verband staat, is of de correlatie tussen de twee zonet genoemde variabelen in alle vaardigheidsgroepen al dan niet even sterk is. In dit opzicht kan er in feite een afnemende trend worden verwacht die gaat van een sterke correlatie in G1 naar een tamelijk zwakke samenhang in G4 en a fortiori in G5. Anders gezegd, de sterkte van de correlatie tussen segmentering en accentuering zal omgekeerd evenredig zijn met het beheersingsniveau van de accentuering in de doeltaal.
- De vraag of de productie van accentpatronen met twee benadrukte zinsleuven resp. van verdelingen met een nadruksaccent op alle woorden van de uiting – waarvoor in de hoofdstukken VI en VII aangetoond is dat die vaak voortvloeien uit de verkeerde segmentering van de uiting – parallel loopt met de kwaliteit van de segmentering in de verschillende vaardigheidsgroepen. Hier wordt een positief antwoord verwacht.

De andere factor waarvan de invloed op de tussentaal in dit hoofdstuk wordt besproken, is de cross-linguïstische invloed van de T1. Er wordt m.n. nader ingegaan op de volgende aspecten:

- De vraag of het, zoals voorspeld door de MDH, wel degelijk makkelijker is van een taal met pragmatische accentueringsregels tot een taal met structurele accentueringsprincipes over te gaan (b.v. Nederlands → Frans) dan andersom (d.i. Frans → Nederlands).
- De vraag welke doeltaalpatronen het meest/het minst aanleiding geven tot accentueringsproblemen. Er zal tevens onderzocht worden of er een verband bestaat tussen het algehele accentvaardigheidsniveau en het al dan niet voorkomen van bepaalde accentpatronen in de doeltaal. Op grond van de MDH kan worden voorspeld dat gemarkeerde doeltaalpatronen in beide tussentaalvariëteiten problematischer zullen zijn en later beheerst zullen worden dan ongemarkeerde accentdistributies. De ongemarkeerde accentdistributies van de doeltaal daarentegen zullen vermoedelijk, zelfs bij de leerders die het accentsysteem van de vreemde taal het minst onder de knie hebben, verhoudingsgewijs voor minder problemen zorgen.
- In termen van transfer kan in beide tussentaalvariëteiten worden verwacht dat ongemarkeerde moedertaalregels vaker overgebracht worden naar de tussentaal dan gemarkeerde. Is er een formele overeenkomst tussen het T1- en T2-patroon, dan zal dit een faciliterend effect hebben op de productie van correcte vormen, en wellicht zelfs aanleiding geven tot overgebruik. Daarnaast kan verwacht worden dat transfer van ongemarkeerde T1-patronen soms in inadequate doeltaaldistributies zal resulteren, en/of gepaard zal gaan met de onderrepresentatie van andere doeltaalpatronen. Die tendens tot overgebruik resp. onderrepresentatie zou zich niet in dezelfde mate voordoen in de verschillende vaardigheidsgroepen.

8.2. Onderzoeksresultaten

8.2.1. Correctheidsgraad van de geproduceerde accentpatronen

Als we contrastief kijken naar de algehele correctheidsgraad van de accentdistributies die in het Franse en in het Nederlandse T2-materiaal zijn geproduceerd, dan constateert men dat Nederlandstalige leerders van het Frans verhoudingsgewijs significant minder moeilijkheden ondervinden met de accentuering in de doeltaal dan de Franstalige NVT-leerders ($\chi^2 = 25,223$; $df = 2$; $p < 0,001$). In de volgende figuur vindt men voor elke leersituatie het percentage foute, aanvaardbare en correcte accentdistributies:

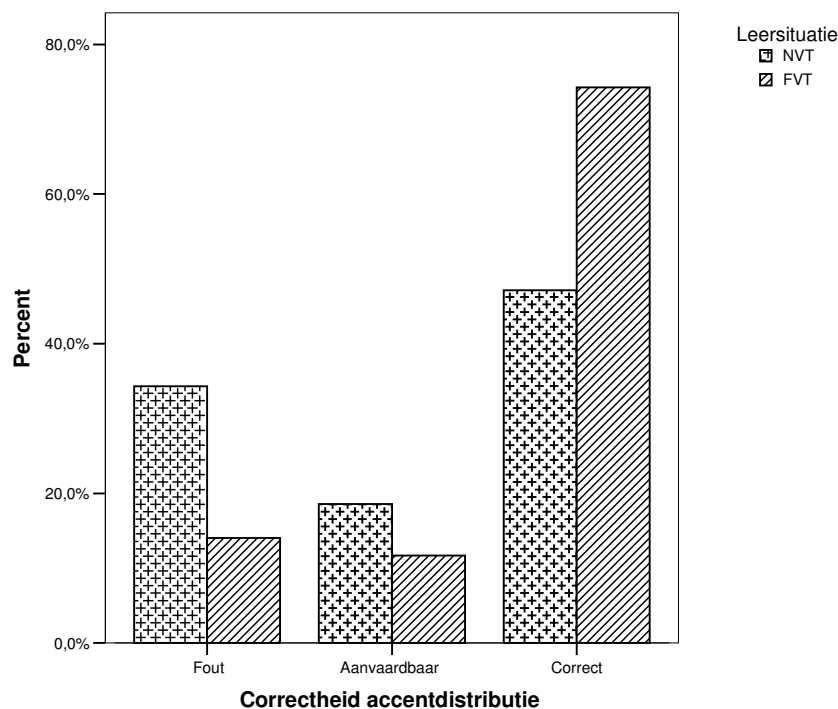

Fig. 8.2. Correctheidsgraad van de accentdistributies in het NVT- en in het FVT-corpus

Zoals bovenstaande figuur laat zien, ondervinden de FVT-leerders globaal genomen minder moeilijkheden met de Franse accentdistributieregels dan de NVT-leerders met de Nederlandse. Dit resultaat bevestigt de hypothese dat het verhoudingsgewijs moeilijker is om van een taal met structureel bepaalde accentueringstrategieën (d.i. typologisch ongemarkeerd, i.c. het Frans) tot een taal met (hoofdzakelijk) pragmatisch gemotiveerde patronen (d.i. typologisch gemarkeerd, i.c. het Nederlands) dan andersom.

Kijken we nu in elke leersituatie naar de verdeling van de verschillende correctheidsgraden in de vier vaardigheidsgroepen, dan krijgen we het volgende beeld:

		Vaardigheidsgroep				Totaal
		IL- Groep 1	IL- Groep 2	IL- Groep 3	IL- Groep 4	
NVT	Fout	28 (57,1%)	10 (35,7%)	9 (21,4%)	1 (4,8%)	48 (34,3%)
	Aanvaardbaar	14 (28,6%)	4 (14,3%)	7 (16,7%)	1 (4,8%)	26 (18,6%)
	Correct	7 (14,3%)	14 (50%)	26 (61,9%)	19 (90,4%)	66 (47,1%)
	Totaal	49 (100%)	28 (100%)	42 (100%)	21 (100%)	140 (100%)
FVT	Fout		7 (15,6%)	3 (4,2%)	2 (3,7%)	12 (7%)
	Aanvaardbaar		10 (22,2%)	4 (5,6%)	2 (3,7%)	16 (9,4%)
	Correct		28 (62,2%)	65 (90,2%)	50 (92,6%)	143 (83,6%)
	Totaal		45 (100%)	72 (100%)	54 (100%)	171 (100%)

Tabel 8.2. Indeling van het tussentaalmateriaal naargelang van de correctheidsgraad van de accentdistributie, de leersituatie en de vaardigheidsgroep van de informanten

Volgens verwachting laat bovenstaande tabel zien dat de correctheidsgraad van de geproduceerde accentdistributies in beide tussentaalvariëteiten toeneemt naarmate de leerders het accentsysteem van de doeltaal beter beheersen. Een één-weg variantieanalyse op de correctheidsgraad van de accentuering en de vaardigheidsgroep van de vreemdetaalleerders levert in beide leersituaties een significant globaal resultaat op (**NVT**: $F(3, 136) = 16,322$, $p < 0,001$; **FVT**: $F(2, 168) = 9,399$, $p < 0,001$). Niet alle post-hoc paarsgewijze groepsvergelijkingen met behulp van een Bonferroni-toets blijken echter significant te zijn¹¹⁹.

In wat volgt, ga ik nader in op de factoren die blijken de analyse in de hoofdstukken VI en VII een invloed hebben op de accentuering in de leerderstaal, nl. de kwaliteit van de segmentering en de cross-linguïstische invloed van de moedertaal.

8.2.2. Accentuering en segmentering in T2-Frans en -Nederlands

In beide tussentaalvariëten is er een significante positieve correlatie tussen segmentering en accentuering: hoe correcter de segmentering, hoe groter de kans dat de leerders ook een contextueel adequate accentdistributie produceren (zie de hoofdstukken VI en VII). Als we nu de algemene scores voor de segmentering van de NVT- en de FVT-leerders met elkaar vergelijken, dan zien we dat de NVT-leerders gemiddeld significant lagere totale scores hebben behaald dan de FVT-leerders ($t(37) = -3,070$; $p < 0,01$):

Leersituatie	N	Gemiddelde	St. afwijking	St. afwijking gemiddelde
NVT	20	55,15	29,562	6,610
FVT	19	80,26	20,434	4,688

Tabel 8.3. Gemiddelde totale scores voor de segmentering in de spraak van de NVT- en de FVT-leerders

Kennelijk is het segmenteringsprobleem groter in de NVT- dan in de FVT-groep, en dit heeft ongetwijfeld gevolgen voor de didactiek van de twee vreemde talen (zie de bespreking van de didactische implicaties van het onderzoek in het volgende hoofdstuk). De vraag is hier wel waaraan het soms vrij grote aantal segmenteringsfouten in de twee tussentaalvariëteiten precies toe te schrijven is. Zoals bekend, zijn spreekpauzes dé linguïstische markeerder van aarzeling bij uitsteking. Dit zou dan impliceren dat de in de tussentaal verkeerd aangebrachte spreekpauzes in feite het gevolg zijn van een gebrek aan vlotheid in de vreemde taal. Daarnaast hebben we in hoofdstuk I gezien dat spreekpauzes ook kunnen voortvloeien uit het spraakplanningsproces zelf. Met betrekking tot de leerderstaal hoeven die twee factoren m.i. overigens elkaar

¹¹⁹ **FVT-materiaal**: groep 2 ≠ de groepen 3, 4; groep 3 ≠ groep 2; groep 4 ≠ groep 2; **NVT-materiaal**: groep 1 ≠ de groepen 2, 3, 4; groep 2 ≠ de groepen 1, 4; groep 3 ≠ groep 1; groep 4 ≠ de groepen 1, 2.

niet uit te sluiten. Duidelijk is wel dat het verkeerd inlassen van spreekpauzes in de uiting hetzelfde effect heeft in beide tussentaalvariëteiten, nl.

- Het bevorderen van de productie van distributies met een accent op de twee inhoudswoorden in de groep. In het NVT-corpus komt dit patroon in 38% van de gevallen in een verkeerd gesegmenteerde zin voor, terwijl dit in het FVT-corpus slechts in 16% van de gevallen gebeurt. Dit geeft echter niet altijd aanleiding tot contextueel inadequate patronen (zie de bespreking in de hoofdstukken VI en VII).
- De productie van accentpatronen waarin alle woorden in de uiting worden benadrukt. In de twee tussentaalvariëteiten zijn alle voorbeelden van dat type aangetroffen in verkeerd gesegmenteerde uitingen. In beide gevallen resulteert dit tevens systematisch in een contextueel inadequate accentuering.

8.2.3 Accentuering en nieuwsaarde in T2-Frans en -Nederlands

Naast de segmentering hebben we in de vorige hoofdstukken gezien dat ook de moedertaal een niet te verwaarlozen invloed heeft op de accentueringstrategieën in de doeltaal. Een eerste aspect van de accentuering waarbij de cross-linguïstische invloed van de moedertaal op de tussentaal duidelijk naar voren komt, is het verband tussen de contextueel bepaalde nieuwsaarde van de woorden in de groep, en het al dan niet accentueren ervan. In de volgende tabel worden de correlatiecoëfficiënten voor dit aspect in het Frans en in het Nederlands op een rijtje gezet:

		Moedertaal	Tussentaal	Doeltaal
FVT	Nieuwsaarde * Accentuering ¹²⁰	0,878	0,632	0,615
NVT	Nieuwsaarde * Accentuering ¹²¹	0,615	0,600	0,878

Tabel 8.4. Verband tussen de nieuwsaarde van zinslelementen en het al dan niet accentueren ervan in de moedertaal, de tussentaal en de doeltaal van de leerders

Wat hier vooral opvalt, is dat de tussentaal van de Franstalige NVT-leerders qua correlatie tussen informatieve waarde en accentuering nagenoeg dezelfde coëfficiënt vertoont als de Franse T1-gegevens. Bij de Nederlandstalige FVT-leerders daarentegen is het net andersom. De correlatiecoëfficiënt voor hun tussentaal is immers goed vergelijkbaar met (doch iets hoger dan) die voor de Franse controlegegevens. De bovenstaande data suggereren met andere woorden dat de Franstalige NVT-leerders in hun tussentaal in feite terugvallen op het weinig

¹²⁰ Alle correlaties zijn in statistisch opzicht significant: T1 van de leerders ($\chi^2 = 319,107$; $df = 1$; $p < 0,001$), tussentaal ($\chi^2 = 205,159$; $df = 1$; $p < 0,001$), controlegroep ($\chi^2 = 204,185$; $df = 1$; $p < 0,001$).

¹²¹ Alle correlaties zijn in statistisch opzicht significant: T1 van de leerders ($\chi^2 = 204,185$; $df = 1$; $p < 0,001$), tussentaal ($\chi^2 = 151,302$; $df = 1$; $p < 0,001$), controlegroep ($\chi^2 = 319,107$; $df = 1$; $p < 0,001$).

variabele schema van hun moedertaal, terwijl de aanpassing aan de Franse vaste(re) regels vrij weinig problemen oplevert voor de Nederlandstalige FVT-informanten¹²². In dit opzicht dient opgemerkt te worden dat er qua correlatiescores in beide tussentaalvariëteiten verschillen kunnen worden waargenomen tussen de vaardigheidsgroepen:

		Vaardigheidsgroep				
		IL- Groep 1	IL- Groep 2	IL- Groep 3	IL- Groep 4	Natives
FVT	Nieuwswaarde * Accentuering ¹²³	/	0,584	0,689	0,602	0,615
NVT	Nieuwswaarde * Accentuering ¹²⁴	0,473	0,638	0,653	0,782	0,878

Tabel 8.5. Verband tussen de nieuwswaarde van zinselementen en het al dan niet accentueren ervan in de verschillende vaardigheidsgroepen voor deze studie

De algemene trend die in tabel 8.5 naar voren komt, is: hoe hoger het beheersingsniveau van het T2-accentstelsel, hoe meer de accentueringstrategieën in de leerderstaal de typologische kenmerken van de doeltaal vertonen. Dit wijst er overigens indirect op dat er in de loop van het vreemdetaalverwervingsproces herstructurering van het tussentaalmateriaal optreedt, zonder echter dat het niveau van de moedertaalsprekers geëvenaard wordt.

Voorbeelden hiervan zullen we zien in de analyse van specifiekere gevallen waarop in het vervolg nader ingegaan worden. Hierbij staat een driedubbele vraagstelling centraal. Er wordt in de eerste plaats nagegaan welke T1-patronen het meest/minst kans maken op transfer naar de tussentaal en waarom dat zo is. Nauw verbonden met die eerste vraag is de kwestie welke doeltaalpatronen al dan niet voor leermoeilijkheden zorgen, en waarom. Ten slotte wordt er onderzocht of er op die gebieden verschillen bestaan tussen de vaardigheidsgroepen. Een belangrijke vraag is in dit opzicht of vreemdetaalleerders de gemarkeerde doeltaalpatronen wel of niet later onder de knie krijgen dan de minder gemarkeerde accentdistributies.

8.2.4. Accentuering en contextueel nieuwe zinselementen

In deze paragraaf bespreek ik de resultaten met betrekking tot de enige woordgroep in de experimentele accentplaatsingstoets die twee contextueel nieuwe zinselementen bevat, nl.

¹²² Een interessant onderwerp voor vervolgonderzoek bestaat er m.i. in te gaan kijken naar het verwervingsproces van een (niet-)plastische taal door sprekers van een taal die in typologisch opzicht ook (niet-)plastisch is, en de verkregen resultaten te vergelijken met de onderhavige studie waar de onderzochte taalparen net omgekeerd zijn, d.i. plastische T1 – niet plastische T2 en niet-plastische T1 – plastische T2.

¹²³ De gevonden correlatie is voor elke groep significant: groep 1 is leeg (zie supra), groep 2 ($\chi^2 = 45,969$; $df = 1$; $p < 0,001$), groep 3 ($\chi^2 = 102,576$; $df = 1$; $p < 0,001$), groep 4 ($\chi^2 = 58,676$; $df = 1$; $p < 0,001$), natives ($\chi^2 = 204,185$; $df = 1$; $p < 0,001$).

¹²⁴ De gevonden correlatie is voor elke groep significant: groep 1 ($\chi^2 = 32,843$; $df = 1$; $p < 0,001$), groep 2 ($\chi^2 = 34,232$; $df = 1$; $p < 0,001$), groep 3 ($\chi^2 = 53,688$; $df = 1$; $p < 0,001$); groep 4 ($\chi^2 = 38,508$; $df = 1$; $p < 0,001$), natives ($\chi^2 = 319,107$; $df = 1$; $p < 0,001$).

Conditie	Nederlands	Conditie	Frans
NN	[begin van het spel] een rode driehoek	NN	[begin van het spel] un cercle rouge

Tabel 8.6. Overzicht van de stimulusuitingen in de NN-conditie

Tabel 8.7 laat zien welke patronen de FVT- en de NVT-leerders in NN-condities hebben geproduceerd. Het distributiverschil tussen de FVT- en de NVT-leerders is statistisch niet significant ($\chi^2 = 7,133$; $df = 4$; $p > 0,05$):

Accentdistributie	Leersituatie		Totaal
	NVT	FVT	
N1	1 (5%)	0 (0%)	1 (2,5%)
N2	1 (5%)	0 (0%)	1 (2,5%)
N1 + N2	12 (60%)	14 (73,5)	26 (67%)
L + N2	0 (0%)	3 (16%)	3 (7%)
L + N1 + N2	6 (30%)	2 (10,5%)	8 (21%)
Totaal	20 (100%)	19 (100%)	39 (100%)

Tabel 8.7. Accentdistributie voor de 'NN'-conditie in het FVT- en het NVT-corpus

Uit bovenstaande tabel kan opgemaakt worden dat de twee tussentaalvariëteiten vooral een beroep doen op twee patronen, nl. 'N₁ + N₂' en 'L + N₁ + N₂'. Verder blijkt de eerste zonet genoemde distributie in beide tussentaalvariëteiten als basispatroon te fungeren. Zoals we in hoofdstuk V hebben gezien, vormt de N₁+N₂-distributie tevens het meest frequente patroon in het Franse en het Nederlandse T1-corpus. Enkele voorbeelden ter illustratie:

- (8.1a) [begin van het spel] een RODE DRIEhoek (18x in NL-T1)
- (8.1b) [begin van het spel] een RODE drieHOEK (3x in NVT), en RODE DRIEhoek (9x in NVT)
- (8.2a) [begin van het spel] un CERcle ROUGE (12x in FR-T1)
- (8.2b) [begin van het spel] un CERcle ROUGE (14x in FVT)

Het Frans en het Nederlands mogen in deze experimentele conditie dan wel de voorkeur geven aan dezelfde basisdistributie, die vloeit toch niet voort uit dezelfde onderliggende accentueringsmechanismen, en die heeft ook niet dezelfde functie in beide talen. Of er in de bovenstaande voorbeelden transfer¹²⁵ in het spel is geweest, laat ik in het midden. Duidelijk is wel dat de formele gelijkheid 'aan de oppervlakte' tussen het moedertaal- en het doeltaalpatroon een faciliterend effect heeft gehad op de productie van het 'N₁ + N₂'-patroon.

Toch is het m.i. interessant op te merken dat dit patroon in beide tussentaalvariëteiten in feite minder vaak gebruikt wordt dan bij de moedertaalsprekers (zie 6.2.3 en 7.2.3). In beide gevallen valt dat te verklaren doordat het patroon in kwestie in de tussentaal in

concurrentie staat met een (of twee) andere vrij frequente distributie(s). Een ervan hebben de NVT- en FVT-leerders met elkaar gemeen, nl. $L + N_1 + N_2$, waarin alle leden van de woordgroep van een nadruksaccent worden voorzien. Zoals de volgende tabel duidelijk laat zien, heeft de segmentering een doorslaggevende rol gespeeld bij de NVT-leerders, maar niet bij de Nederlandstalige FVT-leerders. In de twee voorbeelden met een distributie van het type ‘ $L + N_1 + N_2$ ’ hebben de proefpersonen in feite alle syllaben in de woordgroep benadrukt:

		Segmentering		Totaal
		Fout	Correct	
FVT	$L + N_1 + N_2$	0	2	2
NVT	$L + N_1 + N_2$	6	0	6

Tabel 8.4. Verband tussen accentuering en segmentering in het geval van de distributie met een accent op alle leden van de woordgroep

De volgende voorbeeldzinnen illustreren de ‘ $L+N_1+N_2$ ’-distributie in het Franse en in het Nederlandse T2-materiaal:

(8.3) [begin van het spel] UN CERCLE ROUGE (2x)

(8.4) [begin van het spel] EEN // RODE // DRIEhoek (6x)

Een interessant gegeven met betrekking tot het patroon met een accent op de drie leden van de woordgroep is dat de gebruiksfrequentie ervan in deze experimentele conditie afneemt naarmate de vreemdetalige leerders qua beheersing van het T2-accentsysteem het niveau van de moedertaalsprekers benaderen:

Accentdistributie		Vaardigheidsgroepen					Totaal
		IL-Groep 1	IL-Groep 2	IL-Groep 3	IL-Groep 4	Natives	
FVT	$L + N_1 + N_2$		1	1	0	0	2
NVT	$L + N_1 + N_2$	3	2	1	0	0	6

Tabel 8.5. Indeling van de tussentaaluitingen met een accent op alle leden van de woordgroep naargelang van de leersituatie en de vaardigheidsgroep

Zoals tabel 8.5 laat zien, is het patroon met drie nadruksaccenten helemaal verdwenen uit de taalproducties van de FVT- en NVT-leerders met de hoogste graad van accentvaardigheid, hetgeen suggereert dat het verdwijnen van dit patroon en van de daarmee samenhangende segmenteringsfouten een van de laatste stappen vormt op de weg naar ‘near-nativeness’. Als we nu de andere tussentaalpatronen bij de analyse betrekken, dan krijgen we voor de FVT-leerders het volgende beeld:

¹²⁵ Een geval apart wordt misschien gevormd door de drie NVT-voorbeelden die aan alle formele eisen van de Franse ‘arc accentuel’ voldoen. Nadere inspectie van de data leert ons dat die drie patronen in feite bij leerders

Accentdistributie		Vaardigheidsgroepen					Totaal
		IL-Groep 1	IL- Groep 2	IL- Groep 3	IL- Groep 4	Natives	
FVT	N2		0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (10%)	2 (5%)
	N1 + N2		4 (80%)	7 (87,5%)	3 (50%)	12 (60%)	26 (66%)
	L + N2		0 (0%)	0 (0%)	3 (50%)	6 (30%)	9 (24%)
	L + N1 + N2		1 (20%)	1 (12,5%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (5%)
Totaal			5 (100%)	8 (100%)	6 (100%)	20 (100%)	39 (100%)

Tabel 8.6. Indeling van de in het FVT-corpus voorkomende accentpatronen naargelang van de leersituatie en de vaardigheidsgroep van de proefpersonen

Op basis van een één-weg variantieanalyse¹²⁶ met ‘accentdistributie’ als binnengroepsvariabele en ‘vaardigheidsgroep’ als tussengroepsvariabele constateren we dat de distributiever verschillen tussen de vaardigheidsgroepen niet significant zijn ($F(3, 35) = 1,642$; $p = 0,197$). Toch komt er – ondanks het vrij kleine aantal voorbeelden per groep – een interessant gegeven naar voren, nl. het feit dat de ‘*arc accentuel étendu*’ slechts door de leden van groep 4 en de natives wordt gebruikt. Samen met het feit dat de ‘*arc accentuel étendu*’ bij de NVT-leerders niet getransfereerd wordt naar de tussentaal, suggereert dit m.i. dat het hier wel degelijk om een gemarkeerde accentdistributie gaat. Dit doet tevens vermoeden dat accentpatronen die in de doeltaal gemarkeerd zijn, later geleerd worden dan andere, minder gemarkeerde accentdistributies en dat dit in feite een soort laatste stap vormt voor ‘*nativeness*’ op het gebied van de accentuering. Hier kom ik in 8.2.5 in meer detail terug.

In figuur 8.3 worden de accentdistributies op een rijtje gezet die in de twee tussentaalvariëten in de NN-conditie zijn aangetroffen:

uit de laagste vaardigheidsgroep zijn aangetroffen.

¹²⁶ Aangezien de indeling in vaardigheidsgroepen in een vrij klein aantal ppn en voorbeelden per vaardigheidsgroep resulteert, is bij het uitvoeren van de variantieanalyses in dit hoofdstuk rekening gehouden met de ‘Type I’-fout.

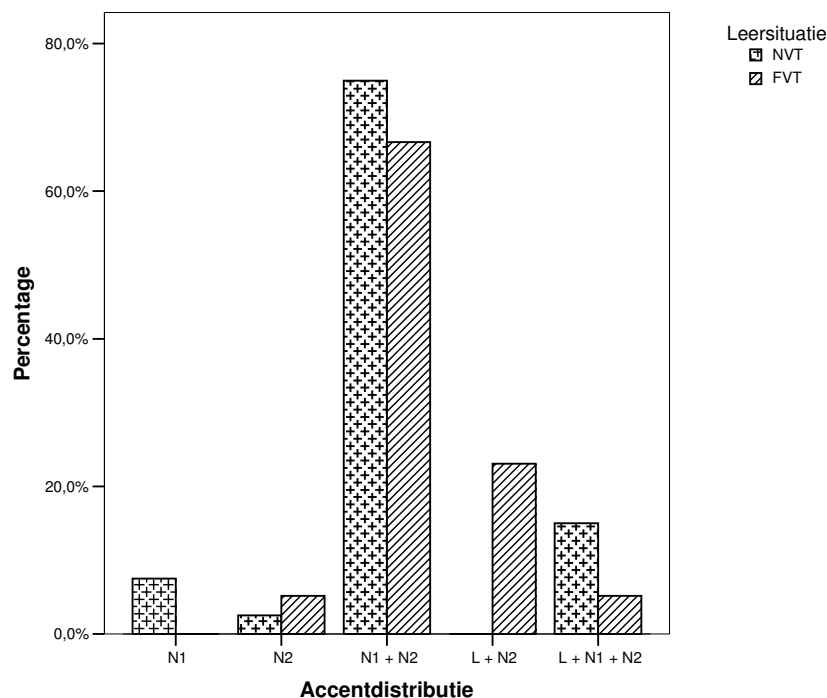

Fig. 8.3. Overzicht van de accentpatronen voor de NN-conditie in het Frans en in het Nederlands als vreemde taal.

8.2.5. Accentuering en enkelvoudige contrastrelaties

In deze paragraaf wordt ingegaan op de gevallen waarin slechts één van de elementen in de woordgroep een contrast uitdrukt ten opzichte van de uiting die aan het testitem voorafgaat. We analyseren eerst de resultaten voor de testitems waarin het contextueel contrasterende gegeven zich links in de woordgroep bevindt. Die worden in tabel 8.7 opgesomd:

Conditie	Nederlands	Conditie	Frans
OC	[een gele driehoek] een geel vierkant	OC	[un cercle rouge] un cercle bleu
OC	[een blauwe cirkel] een blauw vierkant	OC	[un carré vert] un carré jaune

Tabel 8.7. Overzicht van de stimulusuitingen voor de OC-conditie

Tabel 8.8 geeft een overzicht van de accentdistributies in het NVT- en het FVT-materiaal:

Accentdistributie	Leersituatie		Totaal
	NVT	FVT	
C	2 (5%)	7 (18%)	9 (11,5%)
O + C	28 (70%)	22 (58%)	50 (64%)
L + C	0 (0%)	2 (6%)	2 (2,5%)
L + O + C	10 (25%)	7 (18%)	17 (22%)
Totaal	40 (100%)	38 (100%)	78 (100%)

Tabel 8.8. Accentdistributies in de OC-conditie in het NVT- en het FVT-corpus

Het distributieverval tussen de NVT- en de FVT-leerders in tabel 8.8 is in statistisch opzicht niet significant ($\chi^2 = 5,98$; $df = 3$; $p > 0,05$). Net als in de vorige experimentele conditie hebben de twee tussentaalvariëteiten hetzelfde basispatroon, nl. een dubbel accent op de twee inhoudswoorden in de woordgroep. Er is echter wel een verschil tussen de twee experimentele condities, nl. het feit dat een van de twee elementen in de OC-conditie contextueel bekend is, terwijl alle twee de woorden in de NN-conditie contextueel nieuw waren. Hieruit zou kunnen worden geconcludeerd dat de tussentaal van de onderzochte vreemdetallearders geen deaccentuering van contextueel bekende informatie toelaat, of althans dat dit procedé vrij zeldzaam is. Niets is echter minder waar. Hier dient in feite rekening te worden gehouden met een aantal contrastieve feiten met betrekking tot het Frans en het Nederlands.

In de eerste plaats is het belangrijk om erop te wijzen dat de patronen met en zonder deaccentuering van O in beide T1-corpora voorkomen. Alleen zijn er duidelijke cross-linguïstische verschillen in gebruiksfrequentie. Voor de duidelijkheid van het betoog herhaal ik in tabel 8.9. de data uit tabel 5.4 in hoofdstuk V:

Accentdistributie	Taalachtergrond		Totaal
	Nederlands	Frans	
C	20 (50%)	2 (5%)	22 (27,5%)
O + C	18 (45%)	24 (60%)	42 (52,5%)
L + C	0 (0%)	12 (30%)	12 (5%)
L + O + C	2 (5%)	2 (5%)	4 (5%)
Totaal	40 (100%)	40 (100%)	80 (100%)

Tabel 8.9. Accentdistributie in de OC-conditie in het Nederlandse en het Franse T1-corpus

In het Frans komt het patroon met deaccentuering van O nauwelijks voor, terwijl die distributie als basispatroon fungeert in het Nederlands. In feite is deaccentuering in het Frans een gemarkeerd proces, terwijl dit juist andersom is in het Nederlands waar men zo veel mogelijk accentdistributies probeert te produceren die de contextueel bepaalde nieuws waarde van de zins elementen weerspiegelt. In dat licht bezien wordt het duidelijk dat er zowel in de NVT- als in de FVT-data enige cross-linguïstische invloed van de T1 in het spel is:

- In beide gevallen wordt een ongemarkeerd patroon van de moedertaal overgebracht naar de tussentaal. In het geval van de NVT-leerders gaat het om de ‘*arc accentuel*’ die leidt tot het overgebruik van het OC-patroon en de onderrepresentatie van de C-distributie ten opzichte van het referentiepunt van de T1-sprekers van het Nederlands. In het FVT-materiaal daarentegen wordt het C-patroon onder invloed van het Nederlandse systeem overgebruikt.

- Het gemarkeerde Franse patroon met een ‘*arc accentuel étendu*’ wordt niet overgebracht naar de tussentaal van Franstalige NVT-leerders, maar wordt wel af en toe gebruikt door de Nederlandstalige FVT-leerders.

Wat de twee tussentaalvariëteiten ook gemeen hebben, is een accentdistributie waarin alle leden van de woordgroep een accent hebben gekregen. In vrijwel alle gevallen komt die distributie in een verkeerd gesegmenteerde uiting voor, zoals moge blijken uit tabel 8.10 hieronder. Ook dient opgemerkt te worden dat een aantal zinnen met een accent op O en C verkeerd ingelaste spreekpauzes bevatten:

Accentdistributie		Segmentering		Totaal
		Fout	Correct	
FVT	O + C	4	18	22
	L + O + C	7	0	7
NVT	O + C	6	22	28
	L + O + C	10	0	10

Tabel 8.10. Verband tussen de segmentering van het spraakgeluid en de productie van distributies van het type ‘O + C’ en ‘L + O + C’

Hieronder geef ik enkele voorbeelden van die twee types accentdistributie in het NVT-materiaal:

- (8.5a) [een gele driehoek] een GEEL VIERkant, een GEEL vierKANT
- (8.5b) [een gele driehoek] een GEEL // VIERkant
- (8.6a) [een blauwe cirkel] een BLAUW VIERkant, een BLAUW vierKANT
- (8.6b) [een blauwe cirkel] een BLAUW // VIERkant
- (8.7a) [een gele driehoek] EEN // GEEL // VIERkant (7x)
- (8.7b) [een blauwe cirkel] EEN // BLAUW // VIERkant (3x)

Bij wijze van vergelijking vindt men hieronder enkele voorbeelden uit het FVT-corpus:

- (8.8a) [un cercle rouge] un CERcle BLEU
- (8.8b) [un cercle rouge] un CERcle // BLEU, un CERcle euh: BLEU (1x)
- (8.9a) [un carré vert] un CARré JAUNE
- (8.9b) [un carré vert] un CARré: JAUNE
- (8.10a) [un cercle rouge] UN CERCLE // euh BLEU (2x), UN // CERcle BLEU (3x)
- (8.10b) [un carré vert] UN CARré JAUNE (1x), UN carRE // JAUNE (1x)

Met betrekking tot de patronen in het FVT- en het NVT-corpus is het m.i. interessant even stil te staan bij hun distributie in de verschillende vaardigheidsgroepen. Tabel 8.11 hieronder bevat de distributiegegevens met betrekking tot het Nederlands als vreemde taal:

Accendistributie		Vaardigheidsgroepen					Totaal
		IL- Groep 1	IL- Groep 2	IL- Groep 3	IL- Groep 4	Natives	
NVT	C	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (33%)	20 (50%)	22 (27,5%)
	O + C	8 (57%)	7 (87,5%)	9 (75%)	4 (67%)	18 (45%)	46 (57,5%)
	L + O + C	6 (43%)	1 (12,5%)	3 (25%)	0 (0%)	2 (5%)	12 (15%)
Totaal		100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 8.11. Distributie van de accentpatronen voor de OC-conditie in de verschillende vaardigheidsgroepen voor het Nederlands als vreemde taal

Al dienen de cijfers in de bovenstaande tabel met de nodige voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd, toch zijn de distributiever verschillen tussen de vaardigheidsgroepen volgens een variantieanalyse ('accendistributie' als binnengroepsvariabele en 'vaardigheidsgroep' als tussengroepsvariabele) statistisch significant ($F(4, 35) = 2,779$; $p < 0,05$). Het gaat hier evenwel om een relatief zwak effect ($\eta^2 = 0,241$, d.i. 24% verklaarde variantie). Volgens verwachting zien we dat de dubbele accentuering van O en C in de vier vaardigheidsgroepen voorkomt, terwijl het patroon met een gedeaccentueerde O een typisch kenmerk vormt van de spraak van NVT-leerders met een hoog beheersingsniveau van het T2-accentstelsel. Een ander typerend element van de T2-spraak van zulke mensen is de afwezigheid van het L+O+C-patroon, en *in fine* van segmenteringsproblemen.

Voeren we nu dezelfde analyse uit op het FVT-materiaal, dan krijgen we het volgende beeld:

Accendistributie		Vaardigheidsgroep				Totaal
		IL- Groep 2	IL- Groep 3	IL- Groep 4	Natives	
FVT	C	3 (30%)	3 (18%)	1 (8%)	2 (5%)	9 (11,5%)
	O + C	6 (60%)	7 (44%)	9 (75%)	24 (60%)	46 (59%)
	L + C	0 (0%)	0 (0%)	2 (17%)	12 (30%)	14 (18%)
	L + O + C	1 (10%)	6 (38%)	0 (0%)	2 (5%)	9 (11,5%)
Totaal		10 (100%)	16 (100%)	12 (100%)	40 (100%)	78 (100%)

Tabel 8.12. Distributie van de accentpatronen voor de OC-conditie in de verschillende vaardigheidsgroepen voor het Frans als vreemde taal

Globaal genomen blijken de distributiever verschillen tussen de vier vaardigheidsgroepen niet significant te zijn ($F(3,35) = 2,612$; $p = 0,067$). Interessant is wel dat een hoog beheersingsniveau van het accentstelsel van de doeltaal – net als bij de NVT-leerders – gepaard gaat met i) het verdwijnen van de distributie met een accent op elk item in de woordgroep en ii) het contextueel adequate gebruik van de gemarkeerde doeltaaldistributie met een 'arc accentuel étendu' op L en C. Daarnaast zien we dat het patroon met een enkel 'accent final', dat formeel overeenkomt met de Nederlandse basisdistributie voor deze categorie (zie tabel 8.9), overeenkomstig de hypothese, vooral overgebruikt wordt in de groep met het laagste

beheersingsniveau, maar dat die tendens afneemt naarmate de leerdere de accentueringsregels van de doeltaal beter beheersen. Ten slotte wordt de distributie met een ‘*arc accentuel*’ in alle vaardigheidsgroepen gebruikt, hetgeen suggereert dat de FVT-leerders vrij weinig moeite ondervinden met het leren (re)accentueren van een contextueel bekend element dat zich links in de woordgroep bevindt. Hier speelt de formele overeenkomst tussen het Franse en het Nederlandse T1-patroon met prenucleair accent ongetwijfeld een belangrijke rol.

Bij wijze van vergelijking kijken we nu naar de gevallen waarin het contextueel contrastieve gegeven links in de woordgroep staat. Er wordt m.n. nader ingegaan op de accentdistributie in de volgende stimulusuitingen:

Conditie	Nederlands	Conditie	Frans
CO	[een rode driehoek] een gele driehoek	CO	[un cercle bleu] un triangle bleu
CO	[een blauw vierkant] een rood vierkant	CO	[un triangle vert] un carré vert
	/	CO	[un carré jaune] un cercle jaune

Tabel 8.13. Overzicht van de stimulusuitingen in de CO-conditie

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de accentpatronen die voor deze experimentele conditie in het NVT- en in het FVT-corpus zijn aangetroffen:

Accentdistributie	Leersituatie		Totaal
	NVT	FVT	
C	14 (35%)	32 (56%)	46 (47%)
C + O	20 (50%)	22 (38,5%)	42 (43%)
L + C + O	6 (15%)	3 (5,5)	9 (10%)
Totaal	40 (100%)	57 (100%)	97 (100%)

Tabel 8.14. Accentdistributie in de CO-conditie in het Frans en in het Nederlands als vreemde taal

Het distributieverval dat in tabel 8.14 naar voren komt, is in statistisch opzicht niet significant ($\chi^2 = 5,323$; $df = 2$; $p > 0,05$). Toch zijn er een paar verschillen tussen de twee tussentaalvariëteiten. In de eerste plaats zien we dat de NVT-leerders in de CO-conditie hetzelfde basispatroon hanteren als in de NN- en OC-conditie, nl. gelijktijdige accentuering van C en O, terwijl de Nederlandstalige FVT-leerders, net als in de twee vorige experimentele condities, de voorkeur geven aan een accentdistributie die in overeenstemming is met de contextueel bepaalde nieuwsvalue van de zinselementen.

Als we nu die tussentaalgegevens in het licht van de contrastieve T1-data in hoofdstuk V (zie tabel 5.6) bekijken, dan zien we dat de verschillende accentueringsvoorkeuren van de NVT- en de FVT-leerders voor wat betreft het basispatroon van de CO-categorie, in feite het

gevolg zijn van de cross-linguïstische invloed van de T1 op de leerderstaal. In beide gevallen wordt namelijk het T1-basispatroon voor de categorie getransfereerd naar de tussentaal. Dit heeft echter niet (helemaal) dezelfde gevolgen in het NVT- als in het FVT-materiaal:

- Bij de NVT-leerders leidt de cross-linguïstische invloed van de T1 op de leerderstaal tot de overproductie van distributies met postnucleair accent op O. Terwijl dit patroon in feite de ‘norm’ is in de Franse T1-data, is het contextueel inadequaats in het Nederlands (zie tabel 5.6) waar men een uitgesproken voorkeur heeft voor de C-distributie. Kortom, het overgebruik van de CO-distributie leidt niet alleen tot een groot aantal foute vormen (zie figuur 6.5), maar ook tot de onderrepresentatie van een ander taalverschijnsel ten opzichte van de spraak van de moedertaalsprekers. Laat ik er echter op wijzen dat de C-distributie verhoudingsgewijs frequenter is in de CO- dan in de OC-conditie (vergelijk met tabel 8.8 supra).
- Ook bij de FVT-leerders wordt het doeltaalpatroon overgebruikt dat formeel overeenkomt met het basispatroon van de moedertaal in de CO-conditie, nl. een enkel ‘*accent de focalisation*’ op C. Dit gaat gepaard met de deaccentuering van O, een procedé dat kennelijk minder gemarkeerd is in het Nederlands dan in het Frans, en de onderrepresentatie van het patroon met postnucleair accent dat in het Franse T1-corpus als basisdistributie fungeert voor deze categorie (zie tabel 7.9). In dit opzicht is het m.i. belangrijk te onderstrepen dat het overgebruik van de C-distributie door de FVT-leerders, in tegenstelling tot het overgebruik van de CO-distributie door de NVT-informanten, geen aanleiding geeft tot contextueel inadequate accentdistributies, alleen maar tot een statistisch gebruiksfrequentieverschil tussen de twee groepen. In tegenstelling tot wat Odlin (1989: 36-37) suggereert kan overgebruik dus niet altijd worden gelijkgesteld met negatieve transfer, want in dit geval resulteert het wel degelijk in contextueel adequate doeltaalstructuren.

Hieronder geef ik enkele voorbeelden van accentpatronen van het C- en CO-type uit het Franse en het Nederlandse tussentaalcorpus. De volgende voorbeelduitingen komen uit het NVT-materiaal:

- (8.11a) [een rode driehoek] een GEle driehoek
- (8.11b) [een rode driehoek] een GEle DRIEhoek (5x)
- (8.11c) [een rode driehoek] een GEle // DRIEhoek (5x)
- (8.12a) [een blauw vierkant] een ROOD vierkant
- (8.12b) [een blauw vierkant] een ROOD VIERkant (6x)
- (8.12c) [een blauw] een ROOD // VIERkant (3x)

De bovenstaande voorbeeldzinnen laten zien dat een deel van de uitingen met een nadruks-
 accent op C en O verkeerd zijn gesegmenteerd. Dit is in feite het geval in 45% van de uitingen
 met een CO-accentdistributie. In de overige 55% bevatten de tussentaaluitingen geen verkeerd
 ingelaste spreekpauzes. Laat ik er tevens op wijzen dat alle uitingen met een accentpatroon
 van het type ‘L + C + O’ in het NVT-materiaal verkeerd zijn gesegmenteerd (zie de
 voorbeelden 6.19a en 6.19b in hoofdstuk VI).

Hieronder illustreer ik de accentpatronen in het FVT-corpus. Net als in het NVT-
 materiaal heeft de kwaliteit van de segmentering ook een invloed op de accentuering in het
 FVT-corpus (zie 7.2.4):

- (8.13a) [un cercle bleu] un triANgle bleu
 (8.13b) [un triangle vert] un CARré vert
 (8.13c) [un carré jaune] un CERcle jaune
 (8.14a) [un cercle bleu] un TRIangle BLEU (1x), un triANgle BLEU, un triANgle // BLEU
 (8.15b) [un triangle vert] un CARré VERT
 (8.16c) [un cercle jaune] un CERcle JAUNE, un CERcle: JAUNE (1x)

Als we nu kijken naar de distributie van de in de tussentaal voorkomende patronen in de
 verschillende vaardigheidsgroepen, dan krijgen we het volgende beeld. In de volgende tabel
 vindt men de data met betrekking tot de Franstalige leerders van het Nederlands:

Accentdistributie	Vaardigheidsgroep					Totaal
	IL- Groep 1	IL- Groep 2	IL- Groep 3	IL- Groep 4	Natives	
C	1 (7,1%)	2 (25%)	6 (50%)	5 (83,3%)	38 (97,4%)	52 (65,8%)
C + O	9 (64,3%)	6 (75%)	4 (33,3%)	1 (16,7%)	1 (2,6%)	21 (26,6%)
L + C + O	4 (28,6%)	0 (0%)	2 (16,7%)	0 (0%)	0 (0%)	6 (7,6%)
Totaal	14 (100%)	8 (100%)	12 (100%)	6 (100%)	39 (100%)	79 (100%)

Tabel 8.15. Indeling van het NVT-materiaal volgens de vaardigheidsgroep van de informanten

Een variantieanalyse (herhaalde metingen; ‘accentdistributie’ als binnengroepsvariabele en
 ‘vaardigheidsgroep’ als tussengroepsvariabele) brengt globaal genomen geen statistisch
 significant verschil tussen de vijf groepen ppn aan het licht ($F(4, 34) = 1,669$; $p = 0,18$).
 Vermeldenswaard is echter wel dat het (T1-)patroon met een accent op C en O – volgens
 verwachting – in alle vaardigheidsgroepen voorkomt. Ook zien we dat het vooral in de twee
 lagere vaardigheidsgroepen (over)gebruikt wordt. Daarna kan er een afnemende trend worden
 waargenomen die in feite parallel loopt met het toenemende beheersingsniveau van het
 doeltaalaccentsysteem. In dit opzicht fungeert groep 3 duidelijk als een soort ‘keerpunt’ in de
 data voor de NVT-leerders. Interessant is tevens dat de afnemende gebruiksfrequentie van het
 CO-patroon gepaard gaat met een toenemende trend in de C-distributie. Het hoogste

percentage C-patronen vinden we in de hoogste accentvaardigheidsgroep, hetgeen nogmaals suggereert dat het beheersen van de gemarkeerde patronen van de doeltaal a.h.w. een soort laatste stap vormt voor ‘nativeness’. Evenzo onderscheidt de vierde vaardigheidsgroep zich van de andere groepen (zie echter groep 2) door de totale afwezigheid van accentdistributies van het type ‘L + C + O’, wat in zekere zin impliceert dat de beheersing van de pauzeringsstrategieën in de doeltaal een noodzakelijke voorwaarde vormt om de accentregels ervan correct te kunnen toepassen (zie tevens de bespreking van de vorige experimentele condities supra).

Bij wijze van vergelijking wordt het FVT-materiaal in tabel 8.16 ingedeeld volgens de vaardigheidsgroep van de proepersonen:

Accentdistributie	Vaardigheidsgroep				Totaal
	IL- Groep 2	IL- Groep 3	IL- Groep 4	Natives	
C	2 (13,3%)	19 (79,2%)	11 (61,1%)	19 (31,7%)	51 (43,6%)
C + O	10 (66,7%)	5 (20,8%)	7 (38,9%)	40 (66,7%)	62 (53%)
L + C + O	3 (20%)	0 (0%)	0 (0%)	1 (1,7%)	4 (3,4%)
Totaal	15 (100%)	24 (100%)	18 (100%)	60 (100%)	117 (100%)

Tabel 8.16. Indeling van het FVT-materiaal volgens de accentvaardigheidsgroep van de informanten

Ondanks het beperkte aantal gegevens constateren we op grond van variantieanalyse¹²⁷ dat er bij de FVT-leerders – in tegenstelling tot de NVT-informanten – in de CO-conditie statistisch significante accentdistributiever verschillen bestaan tussen de vier vaardigheidsgroepen ($F(6, 70) = 4,130$; $p < 0,001$). Het gaat hier evenwel om een tamelijk zwak effect ($\eta^2 = 0,261$, d.i. 26% verklaarde variantie). Wat in tabel 8.16 vooral opvalt, is dat het C-patroon – zelfs bij de leerders met een (vrij) hoog beheersingsniveau van de accentueringsregels van de doeltaal – toch significant overgebruikt wordt ten opzichte van het referentiepunt van de moedertaalsprekers. Hiermee gaat een significante onderrepresentatie gepaard van het accentpatroon met een postnucleair accent op het contextueel bekende gegeven. De enige uitzondering hierop wordt tegen de verwachting in gevormd door de leden van de laagste vaardigheidsgroep die geen overgebruik van het C-patroon noch onderrepresentatie van de CO-distributie vertonen. Het CO-patroon gebruiken ze zelfs in dezelfde mate als de T1-sprekers. Dit resultaat is wellicht in de hand gewerkt door de aanwezigheid van verkeerd ingelaste spreekpauzes. Een analyse van de segmenteringsfouten van de FVT-leerders in de CO-conditie leert ons dat de vijf verkeerde gesegmenteerde uitingen in deze conditie door de leden van vaardigheidsgroep 2 zijn geproduceerd. Hier bestaat de fout erin dat er een pauze is ingelast tussen C en O,

¹²⁷ Die analyse is volgens dezelfde procedure uitgevoerd als die met betrekking tot de NVT-leerders (zie supra).

waardoor die twee elementen de facto in afzonderlijke nauwe focusdomeinen zijn ondergebracht en vervolgens van een nadruksaccent zijn voorzien:

Segmentering	Vaardigheidsgroep			Totaal
	IL- Groep 2	IL- Groep 3	IL- Groep 4	
Fout	5 (100%)	0 (0%)	0 (0%)	5 (100%)
Correct	10 (19,6%)	24 (47,1%)	17 (33,3%)	51 (100%)
Totaal	15 (26,3%)	24 (42,1%)	18 (31,6%)	56 (100%)

Tabel 8.17. Percentage correct en verkeerd gesegmenteerde uitingen per vaardigheidsgroep bij de FVT-leerders

Bij wijze van besluit van deze contrastieve bespreking van de OC- en CO-conditie in het NVT- en in het FVT-tussentaalmateriaal worden de accentdistributies die in de twee tussentaalvariëteiten in de twee experimentele condities zijn aangetroffen, in figuur 8.4 samengevat:

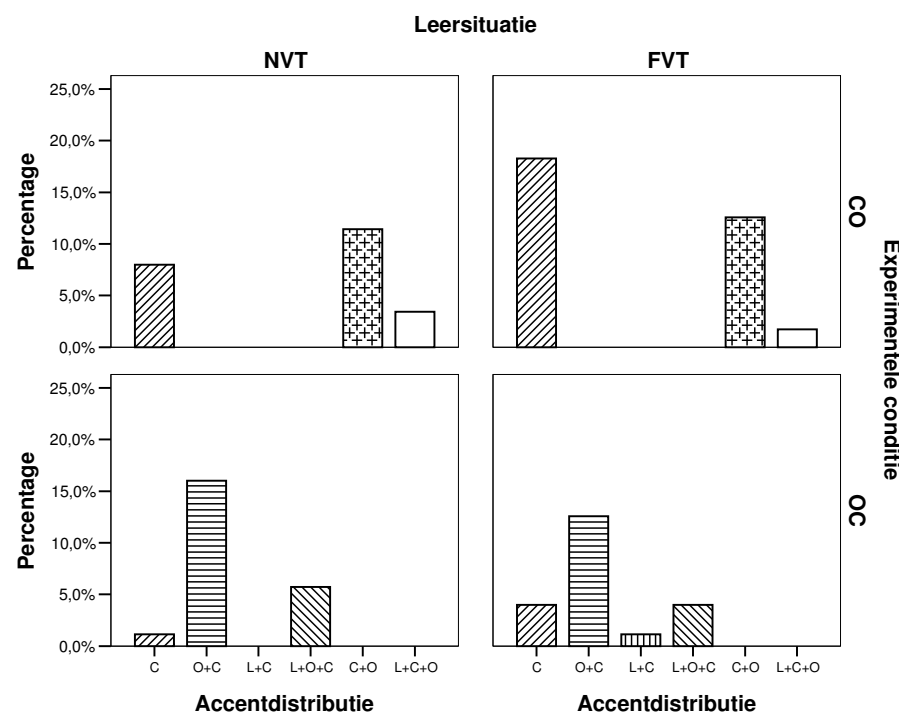

Fig. 8.4. Overzicht van de accentpatronen voor de OC- en CO-conditie in het Frans en in het Nederlands als vreemde taal.

8.2.6. Accentuering en meervoudige contextrelaties

In de experimentele accentplaatsingsstoets voor zowel het Frans als het Nederlands als vreemde taal zijn een aantal items opgenomen waarin twee elementen in de woordgroep een contrast uitdrukken met de testuiting die er onmiddellijk aan voorafgaat. Het gaat om de volgende stimulusuitingen:

Conditie	Nederlands	Conditie	Frans
CC	[ik weet het niet] een blauwe cirkel	CC	[un triangle bleu] une étoile jaune
CC	[een rood vierkant] een gele ster	CC	[je ne sais pas] un triangle vert
	/	CC	[un cercle jaune] une étoile rouge

Tabel 8.18. Overzicht van de stimulusuitingen in de CC-conditie

Binnen de testitems zelf kan er verder een onderscheid worden gemaakt tussen de gevallen waarin er sprake is van een impliciete contrastrelatie (d.i. het testitem wordt voorafgegaan door een onbestaande geometrische figuur) en de uitingen waarin er een expliciet contrast in het spel is met de testuiting en de stimulusuiting die er onmiddellijk aan voorafgaat. Zoals reeds vermeld in de hoofdstukken VI en VII, is er geen statistisch significant verschil in accentgedrag gevonden tussen de twee types contrastrelatie. In het vervolg worden die dan ook samen behandeld. Tabel 8.19 vat de accentpatronen samen die in de CC-conditie in de twee tussentaalcorpora zijn aangetroffen:

Accentdistributie	Leersituatie		Totaal
	NVT	FVT	
C1 + C2	33 (82,5%)	43 (75%)	76 (78%)
L + C2	0 (0%)	8 (14%)	8 (8%)
L + C1 + C2	7 (17,5%)	6 (11%)	13 (14%)
Totaal	40 (100%)	57 (100%)	97 (100%)

Tabel 8.19. Accentdistributies voor de CC-conditie in het Franse en het Nederlandse T2-corpus

Het distributievervalschil tussen de twee tussentaalvariëteiten is in statistisch opzicht significant ($\chi^2 = 6,617$; $df = 2$; $p < 0,05$). Dit komt doordat het FVT-corpus een accentdistributie bevat die in het NVT-materiaal niet voorkomt. Beperken we ons tot de gemeenschappelijke patronen (d.i. $C_1 + C_2$ en $L + C_1 + C_2$), dan blijken de twee groepen leerders niet meer significant van elkaar te verschillen ($\chi^2 = 0,488$; $df = 1$; $p > 0,05$). Hieronder geef ik eerst enkele voorbeelden van die twee gemeenschappelijke patronen in het NVT-materiaal:

(8.17a) [ik weet het niet] een BLAUwe CIRkel, een BLAUwe // CIRkel

(8.17b) [een rood vierkant] een GEle STER, een GEle // STER

(8.18a) [ik weet het niet] EEN // BLAUwe // CIRkel

(8.19b) [een rood vierkant] EEN // GEle // STER

In de eerste plaats zien we dat de productie van het L+C+C-patroon toe te schrijven is aan de verkeerde segmentering van de uiting. In feite bevatten alle zinnen met een accentpatroon van dat type verkeerd ingelaste spreekpauzes. Dit geldt tevens voor 11 van de 33 zinnen met een

CC-distributie. Daarnaast dient opgemerkt te worden dat de productie van dat patroon mogelijkwerwijs in de hand is gewerkt door de formele overeenkomst tussen de moedertaal en de doeltaal van de informanten. In beide gevallen fungeert het CC-patroon als basisdistributie voor de CC-categorie. Om precies te zijn, geniet de distributie met een ‘*arc accentuel*’ in het Frans de voorkeur in *alle* experimentele condities, terwijl het Nederlands meer variatie vertoont. Interessant is in dit opzicht dat de NVT-leerders in hun tussentaal in feite het Franse schema toepassen. Alle experimentele condities vertonen immers een zelfde ‘*default pattern*’, nl. accent op het adjectief en het daaropvolgende substantief, of de zinselementen in kwestie nu contextueel nieuw, bekend of contrastief zijn. In het Nederlands van Franstaligen is er met andere woorden een minder sterke band tussen de informatieve waarde van de zinselementen en de accentuering (zie 8.2.4 eerder in dit hoofdstuk).

Vermeldenswaard is ook dat het getransfereerde patroon tot de typologisch ongemarkeerde distributies van de moedertaal behoort (zie hoofdstuk V), waardoor het overeenkomstig de voorspelling op grond van de MDH een geschikte kandidaat vormt voor transfer. De meer gemarkeerde ‘*arc accentuel étendu*’ daarentegen wordt bij de NVT-leerders in geen enkele experimentele conditie overgebracht naar de tussentaal.

Kijken we nu naar de tussentaal van Nederlandstalige FVT-leerders, dan zien we dat ze in de CC-conditie ook de voorkeur geven aan een basispatroon van het C+C-type. Dit patroon vormt ook de basisdistributie voor het Nederlandse materiaal in de experimentele conditie in kwestie, en de formele gelijkenis tussen de moedertaal van de leerders en de doeltaal heeft hier wellicht een faciliterend effect gehad op de productie ervan. Duidelijk is wel dat het hier om een doeltaalpatroon gaat dat voor weinig leerproblemen zorgt (zie hoofdstuk VII), al vinden we in de leerderstaal soms nog voorbeelden van uitingen die verkeerd ingelaste spreekpauzes bevatten:

- (8.20a) [un triangle bleu] une Etoile JAUNE (5x), une étoILE JAUNE (5x), une étoILE: JAUNE
- (8.20b) [un triangle bleu] une Etoile: JAUNE (1x), une étoILE // JAUNE (4x)
- (8.21a) [je ne sais pas] un TRIangle VERT (2x), un triANGLE VERT (12x)
- (8.21b) [je ne sais pas] un TRIangle // VERT (1x), un triANGLE: VERT (1x), un triANGLE // euh / : VERT (1x)
- (8.22a) [un cercle jaune] une Etoile ROUGE (4x), une étoILE ROUGE (5x), une étoILE: ROUGE (1x), une étoILE // ROUGE (6x)
- (8.23a) [un triangle bleu] euh // UNE é // TOILE // JAUNE (2x), une E // TOILE // JAUNE (1x)
- (8.23b) [je ne sais pas] UN // triANGLE VERT (1x)
- (8.23c) [un cercle jaune] UN (sic) étoILE // ROUGE (1x)

Wat vooral verbazend is, is het contextueel adequate gebruik van de ‘*arc accentuel étendu*’ die tot de gemarkeerde doeltaalpatronen behoort. Enkele voorbeelden ter illustratie:

- (8.24a) [un triangle bleu] UNE étoile JAUNE (1x)
 (8.24b) [je ne sais pas] UN triangle VERT (1x)
 (8.24c) [un cercle jaune] UNE étoile JAUNE (6x)

In dit opzicht voorspelt de MDH in feite dat een doeltaalpatroon dat van de moedertaal afwijkt, maar dat in typologisch opzicht minder gemarkeerd is, weinig foute vormen veroorzaakt. Blijkens het overzicht van de gemarkeerheidsrelaties tussen de Franse en de Nederlandse T1-accentdistributies voldoet de ‘*arc accentuel étendu*’ aan de eis die in de MDH wordt genoemd. Interessant is wel dat het patroon in kwestie in de eerste plaats voorkomt in de spraak van de leerdere met de hoogste graad van accentvaardigheid in de doeltaal, terwijl de minder gemarkeerde accentpatronen van de doeltaal in alle vaardigheidsgroepen worden gebezigt, zoals moge blijken uit de volgende tabel:

Accentdistributie		Vaardigheidsgroep				Totaal
		IL- Groep 2	IL- Groep 3	IL- Groep 4	Natives	
FVT	C1 + C2	11 (73,3%)	18 (75%)	14 (77,8%)	50 (83,3%)	93 (79,5%)
	L + C2	0 (0%)	4 (16,7%)	4 (22,2%)	4 (14 %)	12 (10,3%)
	L + C1 + C2	4 (26,7%)	2 (8,3%)	0 (0%)	0 (0%)	6 (5,1%)
	C1	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (3%)	2 (1,7%)
	C2	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	4 (6,7%)	4 (3,4%)
Totaal		15 (100%)	24 (100%)	18 (100%)	60 (100%)	117 (100%)

Tabel 8.20. Indeling van het FVT-materiaal volgens de vaardigheidsgroep van de informanten

Globaal genomen zijn er in de CC-conditie geen statistisch significante verschillen in accentgedrag tussen de vier vaardigheidsgroepen ($F(6, 70) = 1,446$; $p = 0,21$)¹²⁸. Ondanks het beperkte aantal gegevens brengt tabel 8.20 evenwel twee interessante tendensen aan het licht. In de eerste plaats zien we dat de leerdere tegen de verwachting in nooit een enkel ‘*accent final*’ hebben geproduceerd op het element in woordgroeppfinale positie, terwijl dit patroon in het Nederlands ook mogelijk is in de CC-conditie (zie de data in hoofdstuk V). Ook tegen de verwachting in is die distributie in de spraak van de moedertaalsprekers van het Frans eveneens zeldzaam. Men zou hier dan ook de hypothese kunnen formuleren dat de FVT-leerdere in hun tussentaal het patroon reproduceren waarmee ze in gesproken Frans het vaakst worden geconfronteerd, nl. ‘*arc accentuel*’ en niet ‘*accent final*’ zoals doorgaans vermeld wordt in beschrijvingen van de Franse prosodie¹²⁹.

¹²⁸ Dit resultaat is verkregen door middel van een variantieanalyse (herhaalde metingen) met ‘accentdistributie’ als binnengroepsvariabele en ‘vaardigheidsgroep’ als tussengroepsvariabele’.

¹²⁹ Zoals reeds gezegd in hoofdstuk V, is hier voorzichtigheid geboden. Deze studie berust op een meer gecontroleerd type spraak dan de gegevens voor b.v. Léon (1992), d.i. een gesprek waarin de proefpersonen erop los mogen praten, en waarin het ‘*accent final*’ in 75% van de gevallen is gebruikt.

Kijken we nu bij wijze van vergelijking naar de NVT-data, dan krijgen we het volgende algemene beeld:

Accentdistributie		Vaardigheidsgroep					Totaal
		IL- Groep 1	IL- Groep 2	IL- Groep 3	IL- Groep 4	Natives	
NVT	C1 + C2	8 (57,1%)	7 (87,5%)	12 (100%)	6 (100%)	38 (95%)	71 (88,8%)
	L + C1 + C2	6 (42,9%)	1 (12,5%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	7 (8,8%)
	C2	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	0 (0%)	2 (5%)	2 (2,5%)
Totaal		14 (100%)	8 (100%)	12 (100%)	6 (100%)	40 (100%)	80 (100%)

Tabel 8.21. Indeling van het NVT-materiaal volgens de vaardigheidsgroep van de informanten

Blijkens een variantieanalyse (herhaalde metingen; ‘accentdistributie’ als binnengroepsvariabele en ‘vaardigheidsgroep’ als tussengroepsvariabele) zijn de distributieverschillen tussen de vijf groep statistisch niet significant ($F(4, 35) = 2,015$; $p = 0,11$). Het ‘C₁+C₂’-patroon wordt in alle vaardigheidsgroepen gebruikt, en is zelfs het enige doeltaalpatroon dat geproduceerd is door de twee groepen leerders die het T2-accentstelsel het best beheersen. De distributie met een accent op elk lexicaal element in de woordgroep blijken ze immers niet (meer) te bezigen in de CC-conditie. Wat ze tegen de verwachting in echter nooit doen, is de hele woordgroep in focus plaatsen door middel van een enkel integratief accent op C₂ (vergelijk met de NVT-leerders in tabel 8.20). In zowel de moedertaal als de doeltaal van de leerders is zo’n patroon zeldzaam in de CC-conditie. In beide gevallen geeft men immers de voorkeur aan de gelijktijdige accentuering van de twee contextueel contrastieve zins-elementen. Of de Franse en de Nederlandse distributie uit dezelfde onderliggende mechanismen voortvloeien en dezelfde pragmatische waarde hebben, laat ik echter in het midden. De volgende figuur vat de accentpatronen samen die in de het Franse en het Nederlandse T2-materiaal voor de CC-conditie zijn gevonden:

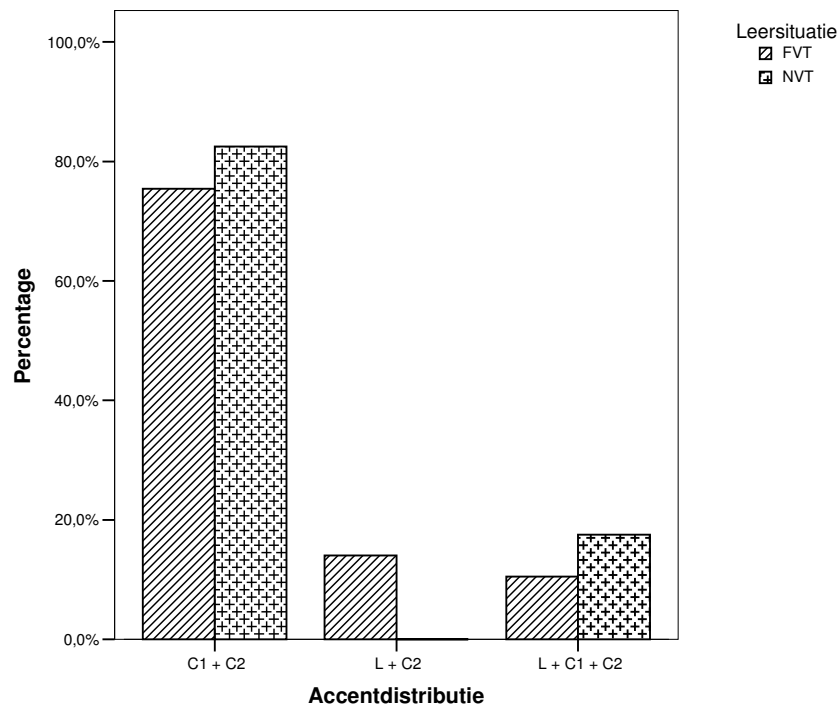

Fig. 8.5. Overzicht van de accentpatronen die in de CC-conditie in het Nederlandse en in het Franse T2-corpus zijn gevonden

8.3. Bespreking van de onderzoeksresultaten

De systematische vergelijkende studie van het Frans en het Nederlands als vreemde taal waarvan in dit hoofdstuk verslag is uitgebracht, had in de eerste plaats tot doel te achterhalen welke factoren een invloed hebben op de accentuering in beide tussentaalvariëteiten, en in welke mate de werking ervan vergelijkbaar is, dan wel tussentaalspecifiek is. Uitgaande van de bevindingen in de hoofdstukken VI en VII heb ik me beperkt tot de invloed van de segmentering en van de T1-accentplaatsingsregels op de accentuering in de leerderstaal. Daarnaast is ook onderzocht of de rol van die twee factoren al dan niet stabiel is wanneer de leerders in vaardigheidsgroepen worden ingedeeld.

Met betrekking tot de segmentering blijkt dat die een niet te verwaarlozen invloed uitoefent op de accentuering in de leerderstaal. In dit opzicht laat de analyse in dit hoofdstuk zien dat de Franstalige NVT-leerders verhoudingsgewijs meer segmenteringsproblemen hebben dan de Nederlandstalige FVT-leerders. Gemeen met elkaar hebben de twee leerdersgroepen dat de verkeerde segmentering van de uiting ongeveer hetzelfde effect heeft op de tussentaal. Die zorgt namelijk nogal eens voor accentpatronen met een nadruksaccent op elk lexicaal element in de woordgroep die blijkens de analyse van de Franse en de Nederlandse controledata voor het experiment contextueel inadequaaf zijn. Segmenteringsfouten kunnen

eveneens de gelijktijdige accentuering van twee woorden in de woordgroep (i.c. het adjectief en het substantief) in de hand werken. Wat we in beide tussentaalvariëteiten verder ook zien, is dat het patroon met een ‘driedubbel accent’ vooral voorkomt in de spraak van de leerders die het laagste beheersingsniveau van het doeltaalsysteem hebben, en dat het verdwijnen ervan uit de tussentaal in feite als een van de laatste stappen voor ‘*nativeness*’ kan worden beschouwd. Over het geheel genomen suggereren de onderzoeksresultaten dat de beheersing van de pauzeringsstrategieën in de doeltaal in feite een noodzakelijke voorwaarde vormt, wil men contextueel adequate accentdistributies produceren.

De tweede factor die in dit hoofdstuk is bestudeerd, is de cross-linguïstische van de moedertaal op de leerderstaal. In beide tussentaalvariëteiten blijkt ze een duidelijke invloed te hebben op de accentueringstrategieën van de ppn. Dit neemt echter niet altijd dezelfde gedaante aan, en heeft ook niet altijd hetzelfde type gevolgen. Het eerste gebied waarop de invloed van de T1 op de tussentaal duidelijk naar voren komt, is de mate waarin de leerders bij accenttoekenning uitgaan van de contextueel bepaalde nieuwswaarde van de zins-elementen. Terwijl er bij de NVT-leerders – net als in het Frans maar in tegenstelling tot het Nederlands – een vrij lage samenhang is tussen de twee variabelen, is de correlatiecoëfficiënt voor de relatie in kwestie bij de FVT-leerders vergelijkbaar met die van de moedertaalsprekers. Hiermee wordt dus de hypothese bevestigd dat het moeilijker is van een taal met structurele accentregels tot een taal met pragmatisch gemotiveerde accentueringsprincipes over te gaan (d.i. typologisch ongemarkeerd → typologisch gemarkeerd, b.v. Frans → Nederlands) dan andersom (d.i. gemarkeerd → ongemarkeerd, b.v. Nederlands → Frans). Er treedt wel degelijk herstructurering van het tussentaalmateriaal op (zie 8.2.3), zonder echter dat het niveau van de moedertaalsprekers geëvenaard wordt.

Daarnaast bevestigen de onderzoeksresultaten de MDH-voorspelling volgens welke gemarkeerde doeltaalpatronen verhoudingsgewijs meer moeilijkheden opleveren dan ongemarkeerde. Dit komt het duidelijkst naar voren in de OC- en de CO-conditie. De analyse van de tussentaalgegevens laat namelijk zien dat het deaccentueren van het contextueel oude/bekende gegeven bij de Franstalige NVT-leerders aanleiding geeft tot vrij veel interferentiefouten. Onder invloed van de T1, waarin er zo goed als geen deaccentuering voorkomt, zijn de informanten immers geneigd beide lexicale elementen in de woordgroep te accentueren. Bij de FVT-leerders daarentegen geven die twee condities weinig aanleiding tot contextueel inadequate accentdistributies. Duidelijk is wel dat ze het deaccentueringsprincipe onder invloed van hun T1, waarin het minder gemarkeerd is dan in de doeltaal, overgebruiken. Die tendens tot overgebruik gaat ten koste van de distributie met

reaccentuering van het O-element die in het Nederlands gemarkeerd is. Het is dus wel degelijk zo dat ongemarkeerde T1-patronen zich makkelijker lenen voor transfer dan gemarkeerde.

Nu dient er de nadruk op gelegd te worden dat de gevonden tendens tot overgebruik van deaccentuering bij de FVT leerders geen aanleiding geeft tot accentueringsfouten, alleen tot een statistisch gebruiksfrequentieverschil tussen de T1- en de T2-sprekers. Dit laat dus zien dat overgebruik niet altijd tot negatieve transfer leidt (vergelijk met Odlin 1989 in hoofdstuk III). Dit is echter wel het geval bij de NVT-leerders, en dan m.n. met hun neiging om in alle experimentele condities een zelfde '*default pattern*' te gebruiken dat bestaat in de gelijktijdige accentuering van de twee lexicale elementen in de woordgroep (zie supra).

Ten slotte wil ik er nog op wijzen dat de distributieanalyse na indeling van de ppn in accentvaardigheidsgroepen ons leert dat ongemarkeerde doeltaalpatronen volgens verwachting in alle niveaugroepen op een contextueel adequate manier worden gebruikt. Daarnaast maakt de studie aannemelijk dat de beheersing van gemarkeerde doeltaalpatronen én de totale afwezigheid van het patroon met een accent op elk lid van de woordgroep twee typische kenmerken zijn van de spraak van de leerders met het hoogste accentvaardigheidsniveau, en dus dat die twee distributiefactoren belangrijke voorwaarden vormen voor '*nativeness*' op het gebied van de accentuering. Een andere voorwaarde hiervoor heeft m.i. te maken met de fonetische realisatie van nadruksaccenten in de doeltaal, maar dit aspect moet nog onderzocht worden. Met betrekking tot de bevindingen op grond van de indeling in vaardigheidsgroepen dient opgemerkt te worden dat die op een vrij beperkt aantal gegevens per groep berusten. Toch komen de hierboven vermelde patronen in beide tussentaalvariëteiten in elke experimentele conditie voor, hetgeen een interpretatie van de tussentaaldata in de hierboven voorgestelde termen versterkt.

8.4. Besluit

In dit hoofdstuk is een eerste poging ondernomen om door middel van een contrastieve tussentaalanalyse de systematiek in de accentueringstrategieën van VT-leerders met verschillende moedertaalachtergronden en niveaus van 'accentvaardigheid' te onthullen. Samen met de contrastieve T1-gegevens heeft die procedure inzicht verschaft in de verschijningsvormen van transfer vanuit de moedertaal.